ISSN 0132-5930

Барвінок

ЖУРНАЛ ЦК ЛКСМУ ТА РЕСПУБЛІКАНСЬКОЇ РАДИ ВСЕСОЮЗНОЇ ПІОНЕРСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ІМЕНІ В. І. ЛЕНІНА ДЛЯ ШКОЛЯРІВ МОЛОДШИХ КЛАСІВ
Журнал нагороджений Почесною Грамотою Президії Верховної Ради Української РСР

7 • 1981

Омелян Никонович ПАРУБОК,
ланковий колгоспу імені Суворова Жашківського району Черкаської області, Герой Соціалістичної Праці, делегат XXVI з'їзду КПРС

ЩОБ КВІТЛА РІДНА ЗЕМЛЯ

Юні мої друзі, читачі журналу «Барвінок»! Одне з див на землі — хлібне зерно — люди назвали житом. Від слова «життя». Уявіть собі, скільки треба праці, знань і вміння механізаторів, агрономів, учених, щоб виростити хліб і подарувати його людям. Тому сьогодні, коли трудящі нашої країни розв'язують складні, величні завдання, накреслені XXVI з'їздом рідної партії, хочу повести з вами розмову про працю хлібороба і про землю, яка годує нас.

Вам, школярам, під силу вже тепер допомогти старшим робити нашу землю квітучою і щедрою. Впевнився в цьому, спостерігаючи за своїми помічниками — учнями з виробничої бригади, членами гуртка «Молодий рільник». Змалку вони до землі серцем тягнуться, вчаться розуміти її. І досягли чудових результатів — минулого року зібрали по 518 центнерів цукрових буряків на кожному з десяти гектарів. Таким урожаєм можуть пишатися навіть досвідчені буряківники. Мине небагато років, і сьогоднішні школярі прийдуть у поле, на ферму, в колгоспний сад повновладними господарями.

Любов до землі, до праці починається саме у вашому віці. Приглядайтеся до роботи старших, до того, як вони орють, сіють, доглядають сходи, жнивують. І не просто приглядайтеся — намагайтеся знайти і собі посильну справу.

Замулилося джерельце — розчистіть його, обсадіть вербичками. На мілководді мальки от-от задихнуться — обережно переселіть їх у річку чи ставок. Зерно на шляху розсипалося — бийте тривогу! Вимило дощем рівчак — загорніть його і посадіть на тому місці кілька деревець. А розведення кролів — то й поготів цікава справа! Давайте подивимося й на наші подвір'я, на вулиці й вигони. Чи все там гаразд? Саме ж ви можете впорядкувати квітники на подвір'ях, прибрати околиці.

Тож, друзі, давайте разом з вами будемо робити все для того, щоб квітла рідна земля!

11 ЛИПНЯ — 60 РОКІВ З ДНЯ ПЕРЕМОГИ (1921) НАРОДНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ В МОНГОЛІЇ

12 ЛИПНЯ — ДЕНЬ РИБАЛКИ

19 ЛИПНЯ — ДЕНЬ МЕТАЛУРГА

26 ЛИПНЯ — ДЕНЬ ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКОГО ФЛОТУ СРСР

Наша країна не лише велика сухопутна, але й велика морська держава. Двадцять дві тисячі кілометрів її кордонів обмивають моря. Та з якого боку не спробував би підійти до них ворог, героїчний Військово-Морський Флот завжди готовий дати йому нищівну відсіч.

31 ЛИПНЯ — 150 РОКІВ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ І. М. УЛЬЯНОВА (1831 — 1886), ДІЯЧА НАРОДНОЇ ОСВІТИ В РОСІЇ, ПЕДАГОГА-ДЕМОКРАТА, БАТЬКА В. І. ЛЕНІНА

Ілля Миколайович Ульянов був народним учителем. Викладав математику, фізику, згодом став директором народних училищ Симбірської губернії. Він робив усе для того, щоб діти селян і робочих людей здобували освіту. За це не раз потрапляв у немилість.

Сестра Леніна Анна Іллівна згадувала, що батька нічим не можна було так порадувати, як гарними оцінками.

Анатолій ДАВИДОВ

НАЙСМАЧНІШИЙ КОРОВАЙ

Оповідання

Колгоспні лани починаються одразу ж за пришкільною ділянкою. Колись тут також було поле, та правління колгоспу виділило добрячий його шмат школі — нехай діти вчаться господарювати.

У третьокласників свій наділ. Якраз на межі з колгоспним ланом. На чотирьох ділянках вони випробовують сорти пшениць. Це колгоспний агроном Леонід Іванович дав їм таке завдання.

Тарасик пригадує, як восени вони сіяли ті пшениці. З вигляду всі зернятка однакові, тільки й того, що Наталя Петрівна, вчителька, брала зернятка з різних пакуночків. А коли з'явилися сходи, стало видно, що вони різні. Одні раніше показали сонечку свої листочки-гострячки, інші довше у землі сиділи. І кольором сходи різнилися. Діти записували до щоденників, коли були посіяні пшениці, коли зазеленіли перші сходи, коли заколосилися, вимірювали товщину й довжину стебел, величину колосків. А ось тепер, на канікулах, не відходять од своїх пшениць, щоб не прогавити, бува, коли дозріють колоски, щоб зрізати їх, обмолотити. Тільки тоді, каже Наталя Петрівна, дізнаються вони, яка пшениця найурожайніша. Хоч Тарасику і так видно, що пшениця, яку доглядає його зірочка, найкраща. У неї і стебла дебеліші, й колоски повніші. Недаремно ж саме біля Тарасикової пшениці Леонід Іванович простоює довше, аніж біля інших.

Хвилювало тільки, що у пшениці стебло не таке високе як у інших. Запитав про те агронома.

— Так це ж добре, синку,— усміхнувся Леонід Іванович. — Зате яке міцне, ніякі вітри його не покладуть!

Про вовка, як кажуть, промовка, а він тут... Налетіла буря. Спочатку з дощем, а тоді всю ніч крутило, у димарі вило, як взимку.

Вийшов уранці Тарасик на подвір'я — довкола листя зеленого назривала буря, навіть гілку на груші одчахнула.

«А що з пшеницею?» — мов голкою, вколола тривожна думка.

Мчав городами, заросився по коліна. Прибіг на ділянку, а там уже Наталя Петрівна порядкує з дівчатками. «І коли вони встигли?» — прикро стало Тарасику, що не першим прибіг. Хотів було покепкувати з дівчаток: у школі, либонь, ночували, та як глянув на грядки, замовк — лежали стебла на землі, немовби їх хто притоптав. Тільки їхня пшениця не скорилася бурі. Стебла, правда, покрутило, вони збилися у кількох місцях докупи,

та все одно пшениця стояла, настовбурчивши до вранішнього сонця вусаті колоски.

Маринка, зірка якої вирощувала пшеницю на сусідній грядці, все намагалася підняти полеглі стебла, та вони, постоявши якусь мить, кволо падали на землю.

— Не чіпай їх, Маринко,— промовила сумно Наталя Петрівна. — Толку все одно з них мало буде...

Невдовзі прийшов Леонід Іванович і одразу ж до грядки, де Тарасикова зірка порядкувала. Хлопці хотіли розплутати пшеничні стебельця, щоб легше їм було рости, та агроном заборонив.

— Нехай сама випрямляється! На великому колгоспному полі хто зможе їй так допомагати? — пожурився, дивлячись, як полягла пшениця на сусідніх ділянках. — А ваша, Тарасику, золота пшениця. Нічого не боїться. Ось іще на смак скуштуємо! — усміхнувся до хлопця й пішов дивитися колгоспні лани. Ще довго виднілася в безкрайому пшеничному полі його сухорлява постать у солом'яному брилі та білій вишиванці.

— Якщо Леонід Іванович у вишиванці,— усміхнулась вчителька,— до жнив недалеко!

І тут Тарасик згадав торішню розмову своїх батьків. Його тато, шофер, збираючись на жнива, одяг сорочку-вишиванку, а мама тоді здивувалася:

— Це ж святкова!

Тато обняв маму й промовив:

— Сьогодні, Галю, справжнє свято — день урожаю! Чи ж не бачила, в чому Леонід Іванович по ланах ходить? Красива на ньому сорочка!

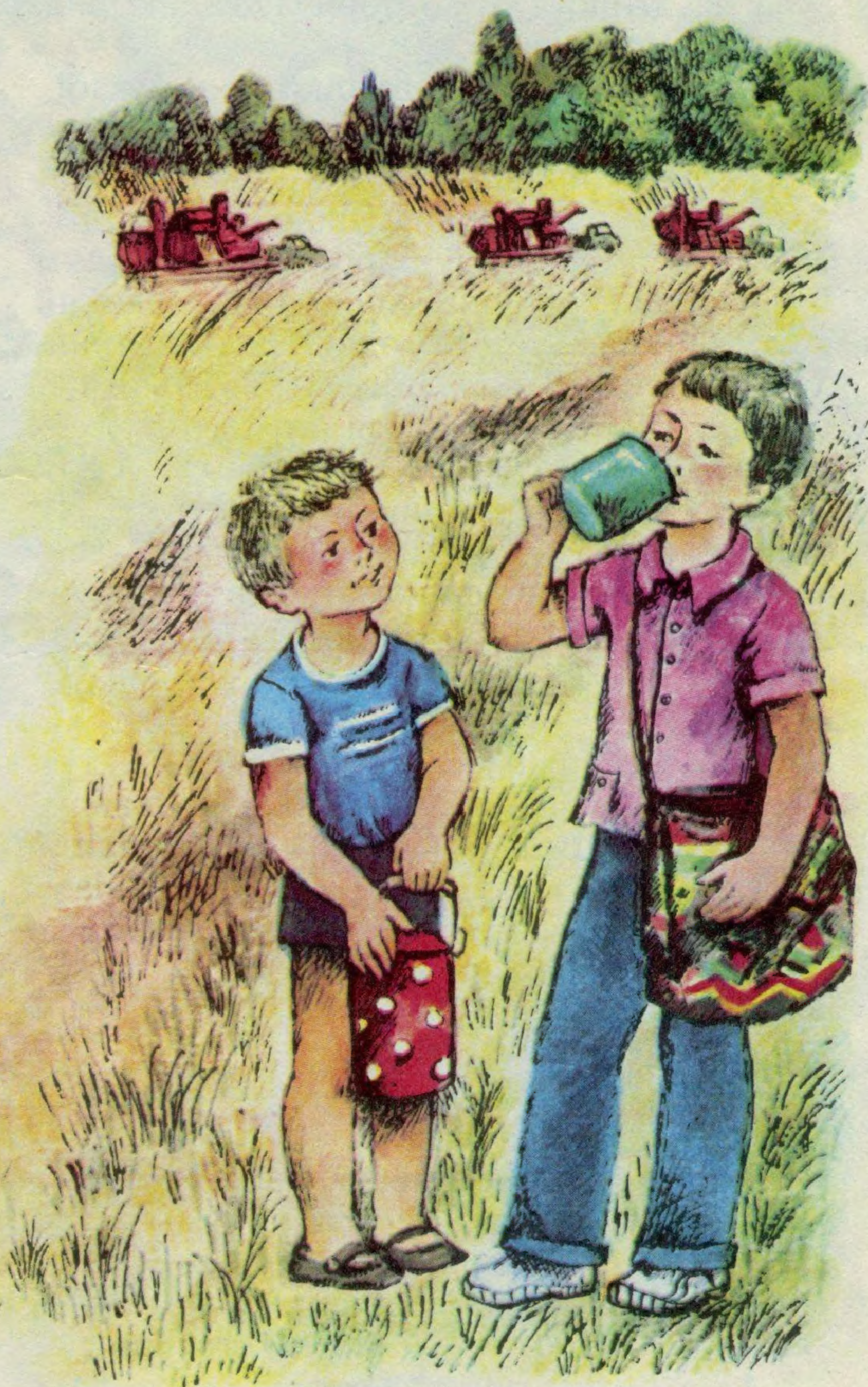
Тато взяв тоді Тарасика з собою, і він побачив, що всі колгоспники у той день вийшли на роботу в білих святкових сорочках, і мама, примітив Тарасик, також одягла вишиванку.

... Невдовзі пшениці обмолотили. Хоч і всі учні дбали, щоб жодна зернина не пропала, та з діляночки Тарасикової зірочки зібрали зерна більше на цілу баночку. Наталя Петрівна підписала мішечки з зерном, щоб знати, де яка пшениця, й учні урочисто понесли їх до правління колгоспу.

У правлінні хоч і не багатолюдно, але по всьому відчувалося, що зараз жнива. Телефони не змовкали, працівники контори давали різні термінові розпорядження, в складних випадках йшли на пораду до голови колгоспу Михайла Володимировича. А тому, мабуть, найважче. На його столі аж три телефони стоять, ще й селектор. Тарасик знає, що селектор — це такий апарат з кнопками та мікрофоном, за допомогою якого голова може розмовляти з найвіддаленішими бригадами. Ось і зараз він комусь каже:

— Вас, Петре Петровичу, не зачепила буря. А біля центральної садиби майже всі пшениці полягли. Завершуйте в бригаді роботу й женіть комбайни сюди. Треба все зробити, щоб жодного колоска на полях не залишилося!..

Михайло Володимирович вимкнув селектор і втомлено глянув на дітей. А як

побачив у їхніх руках мішечки із зерном, усміхнувся.

— А ви вже оджнивували! Чим похвалитеся?

Голова довго розглядав зерна. Ті, що Тарасик приніс, навіть пожував навіщось.

— Оддамо на аналіз. Ця пшениця добре себе показала й на нашому дослідницькому полі. У бурю, мов очерет, вистояла! Молодці вчені, гарний створили сорт, восени засіємо ним більшість нив. І вам за проведення досліду спасибі!

Діти хотіли вже йти, та голова колгоспу затримав їх.

— Наталю Петрівно,— звернувся до вчительки,— чом нам не організувати дітей колоски збирати після комбайнів! Ви ж чули, яка ситуація...

— Піонери вже сьогодні виходять на поле,— мовила Наталя Петрівна й поглянула на дітей,— а жовтенята, гадаю, від них не одстануть!

— Нам тільки по торбинки додому збігати! — за всіх одказав Тарасик.

... Хто не збирав колоски, тому ця робота може видатися нудною, одноманітною. Йди по стерні й клади один за одним колоски до торбини. Хоч би колоски як колоски були, а то один розтовчений, другого тільки половина стримить з-під грудки. Але так видається тільки тому, хто по-справжньому не збирав колосків. А для Тарасика і його друзів усе по-іншому. Не лише ж колоски під ногою стрічаються. Там смарагдова ящірка прудко під грудку шугне, там руда мишка злякано застигне з колоском у лапках і, як злодюжка, кинеться навтіки...

Сонце припікає, води хочеться. А тут першокласники з бідончиками квасу. Це Михайло Володимирович розпорядився, щоб з тих бочок, у яких механізаторам квас возять, і учням виділили стільки, скільки їм захочеться.

Тарасикові квас приніс його братик Славко.

— Спочатку сам напийся! — подав йому чашку Тарасик.

— Що ти! Ми свіженького біля бочки так нажлуктилися, що мало живіт не лопнув. — Славко підняв футболку й випнув загорілого живота.

Тарасик дав йому легенького щигля, подякував за квас, і братик весело помчав далі.

Працювали до обіду. Як зсипали колоски до спільної купи, здивувалися: чимала гірка виросла...

Першої вересневої неділі, як завжди, учнівське свято врожаю. З усього села зібралися люди на шкільному подвір'ї. Тут і виставка квітів, і показ вирощених членами учнівської виробничої бригади та юннатами сільськогосподарських культур, і виставка кролів, ондатр, голубів та іншої живності, яку діти доглядають вдома... На завершення свята врожаю рада учнівської виробничої бригади запросила односельців до столів під розлогими волоськими горіхами. На красиво розшитих рушниках вази із яблуками, грушами, сливами. Золотяться дині, червоніють нарізані кавуни. І до всього того доторкнулася рука юних хліборобів, тому й захотілося дітям пригостити і батьків, і вчителів, і молодших своїх братиків та сестричок.

А поки що слово взяв голова колгоспу Михайло Володимирович. Святково вбраний, з орденами і медалями, які лише у великі свята одягав, він говорив мало, але слова ті надовго запам'ялися Тарасикові.

— Хліб — усьому голова,— казав Михайло Володимирович. — Ви всі знаєте, як він важко росте, скільки сил треба віддати, щоб його зібрати. Цього літа щастя творення хліба спізнали навіть найменші школярі — жовтенята. День у день досліджували вони нові сорти пшениці і ще раз підтвердили, що ми стоїмо на правильному шляху у виборі високоврожайного сорту. А з яким ентузіазмом вони збирали колоски! Ось за що правління колгоспу вирішило надати право жовтенятам першими покуштувати коровай із нової пшениці.

Усі зааплодували, а до столу на вишитих рушниках дівчатка вже несли великий коровай.

...Тарасик їв шматок пшеничного хліба, і був він для нього найсмачнішим у світі, солодшим навіть од кавунів та морозива!

Малюнки Л. ГАРМИЗИ

Любов ЗАБАШТА

КОЛОСОК

Він виріс із зерниночки,
З тоненької билиночки.
Пустила вона вусики
І стала половіть.
Ішли дощі все літечко
Крізь неба синє ситечко,
Зерно до зерна тулиться
І починає зріть.

На сонечку пишається
І соком наливається,
І під вітрами буйними
Шумить, шумить воно...
Ой, буде втіхи кожному,
Невтомному, тривожному,
Хто виростив і виплекав
Це золоте зерно.

РОМАШКА

Від сонечка жовтавого
Йдуть білі пелюстки,
Царівна поміж травами,
Цвітеш все літо ти.

Красуєшся до осені,
На сонці розімліла.
На золоте волосся
Вдягла віночок білий.

Сієш чистотою
Крізь молоді літа,
До тебе за красою
І бджілка приліта.

Малюнок О. ПРАХОВОЇ

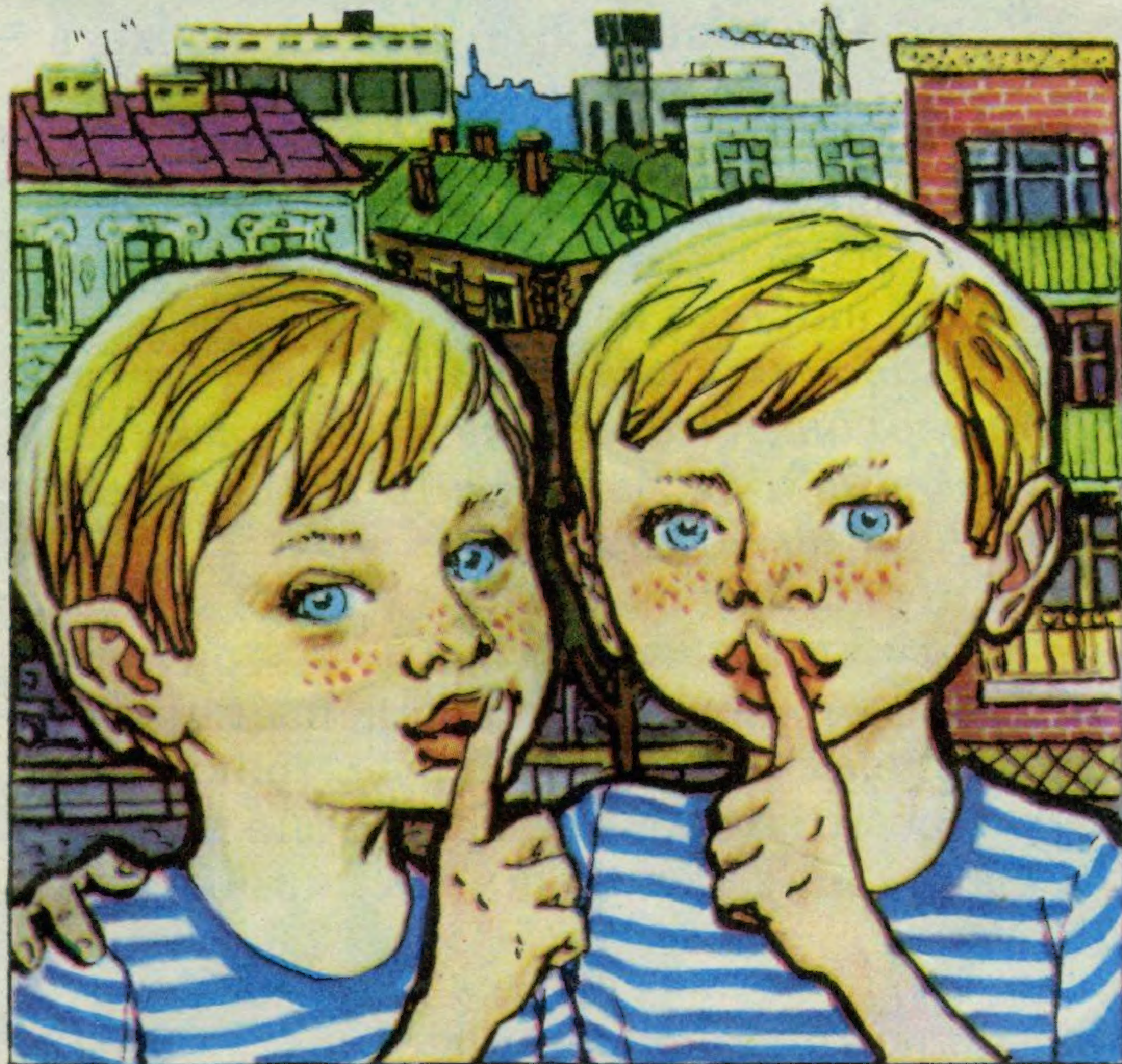
Діти, усі ви добре знаєте книжки відомої письменниці Тетяни Волгіної. Згадайте, ще у дитячому садку ви вчили її веселі вірші. У своїх книгах «Новый дом», «Детям Родины моей», «Четыре сестрицы», «Как солнышко всех помирило» та інших Тетяна Волгіна схвильовано розповідає про нашу чудесну Батьківщину, про дружбу, рідну природу. Герої її творів — працьовиті, допитливі, веселі діти. Тетяна Іллівна — людина уважна й чуйна, тому все, що хвилює та цікавить маленьких громадян нашої країни, цікавить і хвилює письменницю.

Цього місяця щирому другові нашого журналу, його автору і багаторічному члену редколегії Т. І. Волгіній виповнюється сімдесят літ. «Барвінок» гаряче вітає Тетяну Іллівну з днем народження і зичить їй творчої наснаги, здоров'я і щастя.

До свого ювілею письменниця приготувала для вас, друзі, подарунок — збірку віршів, оповідань та казок «Волшебная кисточка». Ось одне з оповідань цієї збірки.

Тетяна ВОЛГІНА

НІКОМУ НІ СЛОВА!

Ми з Кирилом — двійнята, і в школі вчителі постійно плутають нас, такі ми з виду однакові. Тільки характерами не схожі: Кирило дуже жвавий і рішучий, а я спокійний. Мене навіть «тишком» прозвали, ще в першому класі. А тепер ми з Кирилом уже до четвертого перейшли. І тільки-но почалися канікули, тато з мамою заявили, що їдуть до санаторію, а нас відправлять до бабусі в Дзвонкове.

Ми не суперечили: там, на селі, річка, ліс і хлопці знайомі. Та днів за два до того, як наша сім'я мала роз'їхатися врізнобіч, ми з Кирилом лягли увечері спати, і раптом він мені й каже:

— Чуєш, Бориску, неохота до бабусі їхати! Ми ж там бували сто разів. А от помандрувати на БАМ — ото штука!

— Вигадки! — кажу. — Хто ж нас пустить самих?!

— А ми потай, ніхто й не дізнається. Поживемо на БАМі, побачимо, які там місця. Допоможемо будівельникам...

Я навіть підхопився на ліжку.

— Як це — допоможемо? Хто хлопчаків на роботу візьме?!

— Візьмуть,— усміхнувся Кирило. — Хіба ми — слабаки? Не зможемо важкого підняти? Подавати майстрам інструменти? Та хіба мало там чого ще? А ні, так у їдальні будемо картоплю чистити. Байкал побачимо!

Я схвилювався і сказав Кирилові, що мені його думка, звичайно, сподобалась, але ж їхати потай від батьків страшно.

— Боятися нічого, — заспокоював брат. — Поки вони будуть у санаторії, устигнемо змотатися на БАМ. А як затримаємось — напишемо, щоб не хвилювалися , і до першого вересня обов'язково повернемось.

Зранку Кирило показав мені карту Сибіру і розказав, що вже давно задумав таку поїздку, але не хотів розбазікувати, доки не обмізкує свій план до найменших подробиць. А обміркував він усе просто здорово! Гроші на дорогу ми візьмемо з тих, що тато передасть для бабусі. На БАМі добряче попрацюємо, заробимо грошей і повернемо їй усі до копійки. А квитки на поїзд купить Віктор Хвощ: ми ж не дорослі, нам квитків не продадуть...

Віктор Хвощ навчався аж у восьмому класі. Він мав заповітну мрію — піти в моряки і служити на кораблі. Після уроків він зодягав тільняшку і награвав на гітарі моряцькі пісні. За цим заняттям ми й застали Хвоща в палісаднику. Кирило йому звірився у всьому і попросив купити для нас залізничні квитки, щоб добратися до БАМу.

— Тю! — гигикнув Віктор. — Вас же в один момент похапають і відправлять додому!

— Не відправлять! — твердо мовив Кирило. — Ось авторучка і папір: дорослим почерком напиши нам таку записку:

«Ласкаво просимо провідника і пасажирів охороняти школярів Кирила і Бориса Калюжних, бо вони їдуть на канікули до родичів на БАМ».

— Гм! Охоронну грамоту собі склали! — усміхнувся Хвощ. Він перевернув гітару догори днищем, поклав на неї папір і написав під Кирилову диктовку. Заручившись Вікторовим словом, що завтра чекатиме біля вокзальних кас, ми чкурнули додому.

...Вранці батьки провели нас на приміський вокзал, посадили на електричку й допомогли скинути рюкзаки.

— Зійдете на станції Васильків, сядете на автобус і доїдете вже до Дзвонкового,— наставляв нас тато. — А від кінцевої зупинки до бабусиної хати близько, рукою подати.

Але мама непокоїлася і раз у раз повторювала, якою саме вуличкою треба йти, щоб не заблукати.

— Та ми пам'ятаємо,— відказав Кирило,— вкотре вже туди їдемо.

А я не міг подивитися батькам в очі: адже вони гадають, що їхні синочки зібралися до бабусі, а за Кириловим планом ми маємо зійти на першій зупинці і зустрічною електричкою повернутися до міста, де на нас чекатиме Віктор Хвощ...

Був будень, і в кінці вагона розташувалося лиш декілька жінок з корзинами. Тато з мамою поцілували нас і вистрибнули на платформу. Електричка загула моторами, рушила, і ми замахали у вікно руками.

— На першій же зупинці швиденько вибігаємо,— нагадав брат, і серце моє тьохнуло.

— Чуєш,— пробурмотів я,— а може... може, не треба?..

Брат зневажливо глянув на мене.

— Так і знав, що в останню хвилину злякаєшся.

— Ки-ри-и-ле! — почуваючи, що зараз розридаюся, наважився я. — Давай потім на БАМ з'їздимо... коли трохи підростемо!..

— Тютя! — накинувся на мене Кирило. — Коли виростемо, на БАМі нічого буде робити! Допетрав?

Але я вже ревів. Перед очима все ввижалося мамине стурбоване обличчя, а ще лякала думка: що буде з бабусею, якщо ми не приїдемо?.. Я просто не знав, як вчинити, і саме тоді електричка зупинилася...

— Сходимо! — вхопивши свій рюкзак, брат скочив.

Але я не зумів примусити себе вийти з вагона, і електричка покотила далі.

— Боягуз нещасний! — скипів брат. — Вермішель!.. Розмазня!.. Тоді я сам на БАМ поїду. Скажеш бабусі — поїхав з батьками. Давай гроші на дорогу!

Я відстебнув булавку, якою мама заколола внутрішню кишеню моєї куртки, і дістав загорнуті в папірець гроші — ті, що ми повинні були передати бабусі. Кирило сунув у кишеньку на штанях частину грошей і сердито відвернувся.

На наступній зупинці брат вийшов, і електричка знову рушила в дорогу. Я їхав, витираючи рукавом сльози, і серце моє краялося відразу натроє: одна частина готова була летіти за братом, друга — до батьків, а третя — до бабусі в Дзвонкове...

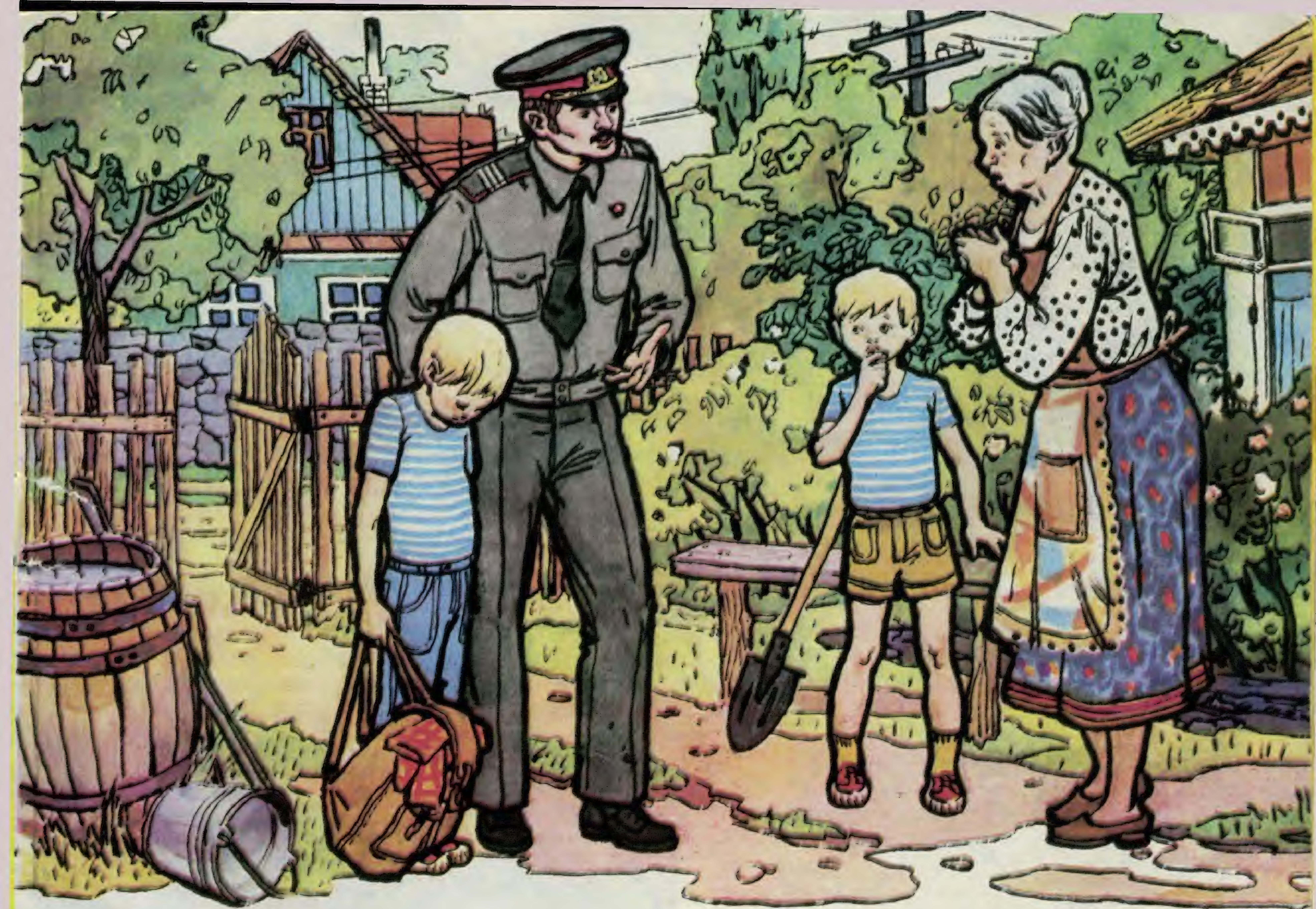
— А Кирило ж де? — здивувалася бабуся, коли я прочинив хвіртку. — Ой, Бориску, що трапилося?

Червоніючи і заїкаючись, я почав верзти нісенітницю: мовляв, батьки вирішили взяти Кирила з собою... їм дали ще одну путівку...

Бабуся похитала головою, повела мене вмиватися, потім нагодувала смачним обідом. Гроші, що були при мені, я зразу ж віддав. Бабуся навіть не розгорнула їх, поклала до шафи.

Вранці я прокинувся і одразу зажурився. Адже ще від народження ми з Кирилом не розлучалися ні на годину! По обіді я поплентав із сусідськими хлопцями до річки. Закинули вудочки, та риба не клювала. Я думав про брата і мовчав, як пень. Хлопці занудилися зі мною і порозбігалися.

Так журливо промайнули два дні. А третього, коли я допомагав бабусі полоти грядки перед хатою, рипнула хвіртка. Ми озирнулись: аж до нас

стежкою наближався міліціонер і тримав за руку... Кирила!

Бабуся зойкнула, а міліціонер запитав:

— Ваша дитина?

— Наша, наша! — злякано скрикнула бабуся, на бігу витираючи руки фартухом. — Ой, що ж він, голубчику, натворив?

— Та нехай уже сам розкаже,— відповів міліціонер і легенько підштовхнув Кирила до бабусі.

Вигляд у мого брата був такий, ніби він готовий провалитися крізь землю. Я вхопив його за руку і потягнув за смородиновий кущ, де висів бляшаний умивальник. Брат кинув рюкзачок на траву і припав пити воду просто з умивальника. А я визирнув із-за куща й побачив, як бабуся, розмовляючи з міліціонером, проводить його до хвіртки.

Увечері, коли ми полягали, Кирило пошепки розповідав мені про свою невдалу мандрівку. Хвощ на вокзал не з'явився. Довелося Кирилові проникнути на поїзд без квитка і їхати «зайцем» на багажній полиці. Та вранці його помітила провідниця...

Тут Кирило обірвав свою оповідь, і я, вперше за цілих десять років нашого життя, почув, як мій брат схлипує...

— Ти занадто не переживай,— бадьорим голосом заспокоював я. — Гадаєш, коли виростемо, нам не залишиться цікавої роботи? Ого-го! Неодмінно трапиться знову яке-небудь гігантське будівництво! Може, навіть на Місяці...

Брат трохи заспокоївся, і ми вирішили: попросимо бабусю не писати татові й мамі про те, що трапилось. Бабуся добра — вона згодиться. А про те, як Кирило на БАМ мандрував, батькам ми розкажемо самі, коли будемо навчатися в дев'ятому класі. Чи, може, у восьмому... А поки що — нікому ні слова!..

Переклав з російської
В. ДОВЖИК
Малюнки С. ПОЛЯКОВА

Жамбин ДАШДОНДОГ

ВЕСНЯНИЙ ПОЇЗД

Весна,
Весна в Монголії
Мчить
По зеленій колії.
Перша станція —
Озеро Синє.
Сходить крижень на ній,
За ним —
Білих гусей родина.

Друга станція —
Далеч Неба.
Там ваш дім, ластівки,
Зупинятись не треба!

Мчить весна,
Запашна,
Ось і станція Пасовисько.
В буйнотрав'я пірнає
Мирний десант,—
Овече військо.

А найбільша зупинка —
Справжній веселий вир,
Сходять на ній щасливі малята —
Станція МИР!

НАЙБІЛЬША ДОЛОНЬКА

Моя
Долонька
Більша, ніж юрта.
Юрта менша
На два вершки.
Чому ж долонька — більша від юрти?
А було ж — навпаки!
Не віриш?
Очі примруж, як від сонця,
На юрту глянь з-під руки.

Моя
Долонька
Більша, ніж коник.
Коник — менший
На два вершки.
Чому ж долонька
За нього більша?
А було ж — навпаки!
Не віриш?
Очі примруж, як від сонця,
На коника глянь з-під руки.
Моя
Долонька
Більша, ніж сонце.
Сонечко менше
На два вершки.
Чом же долонька
Більша, ніж сонце?
А було ж — навпаки!
Не віриш?
Очі примруж, як від сонця,
На сонце глянь з-під руки.

З монгольської:
Переклад Б. ЧАЛОГО
Малюнок В. МЕЛЬНИЧЕНКО

Як Джемі позбувся тіні

Шотландська народна казка

Джемі Кармішель — кмітливий хлопець. Коли дідусь залишив йому у спадок повний гаманець з грішми, Джемі одразу вирішив, що піде в науку до майстра Орека, щоб перейняти від нього всі таємниці чаклунства.

— Ой, ні, ні, ні! — злякалася мати Джемі. — Хіба ж ти не знаєш, синку, що майстер Орек — злий чаклун?

— Чи ж мені, хлопцю-молодцю, боятися злого чаклуна?! — весело сказав Джемі та й помандрував, узявши ціпок у руки, закинувши вузлик з чистою сорочкою на плечі та поклавши гаманець з грішми до кишені. Пройшов Джемі гору, проминув і болото, заночував у вересі, а вже уранці дістався володінь майстра Орека — чудового замку, котрий височів у долині між гір.

— Бам-бам-бара-бам! — постукав Джемі ціпком у двері. Вони розчинилися, і на поріг вийшов сам майстер Орек.

— Що тобі треба, хлопчику? — запитав.

— Щоб ти навчив мене усьому, чому можеш навчити,— відповів Джемі.

— А гроші в тебе є? — поцікавився майстер Орек.

— Я за все заплачу.

— Гаразд, заходь,— запросив майстер Орек. — Але наберись терпіння вислухати мої умови. Вони подобаються не всім хлопчикам.

— Я робитиму все так, як ти вимагатимеш,— сказав Джемі, заходячи до великої зали.

Майстер Орек розгорнув пергамент і почав читати правила, яких повинні дотримуватися учні.

Усього правил було тринадцять. Вони визначали час підйому і час відбою, були також правила про відвідування уроків і про те, чим дозволялося займатися у вільний час. Нічого незвичайного не почув Джемі, аж поки майстер Орек не зачитав останньої умови, яка не була схожа на інші. Після закінчення навчання майстер Орек відпускав учнів додому, але той, хто останнім виходитиме із замку, повинен назавжди лишитися у майстра Орека.

— От тобі й на! Що ж це за умова?! — обурився Джемі.

— Або погоджуйся, або іди собі,— відповів майстер Орек. — Якщо погоджуєшся, то підписуйся ось тут, у самому кінці. Якщо ж ні, тоді до побачення.

— Дозволь, я трохи поміркую,— попрохав Джемі.

— Даю тобі п'ять хвилин, не більше.

Джемі замислився. Його погляд блукав просторою залою. Хлопчик подивився на великі розчинені двері, на вікна. Був погожий ранок, і сонячне проміння щедро заливало кімнату, вимальовуючи тіні від стільців та столу, тінь від нього самого і від майстра Орека — на підлозі позаду них.

— З цієї зали і через ці двері учні залишають замок, коли кінчаються заняття у твоїй школі? — запитав Джемі.

— Так,— відповів майстер Орек.

— А коли вони йдуть від тебе: удень чи ввечері? — поцікавився Джемі.

— Десь близько полудня,— відповів майстер.

— Давай пергамент, я підпишу,— попрохав Джемі й додав: — Підписую цю бумагу лише тому, що маю прудкі ноги й не буду останнім.

— Усі на те сподіваються,— зауважив майстер Орек.

Чаклун повів Джемі до іншої кімнати, де тридцятеро хлопців сиділи за партами над розгорнутими підручниками. Коли вони зайшли, школярі виструнчилися.

Майстер Орек, показавши вільну парту, наказав сісти і Джемі.

— Сьогодні, бешкетники, я перевірятиму, як ви засвоїли мистецтво перевтілення. Ти, Джеку Креддок, перекинешся яструбом, ти, Томмі Крок, тигром, ти, Білле Мекдаф, собакою. Решта — баранами, козлами, котами, кажанами, пацюками тощо...

За мить кімната наповнилася дивними звуками, школярі зникли. Натомість ричали леви, нявкали коти, хрюкали поросята, гавкали собаки; кажани, різноманітне птаство літали над головою.

— О чудеса! — вигукнув Джемі. — Я буду найстараннішим учнем! Не мине й року, як я перевершу всіх вас!

Так воно й сталося. Джемі ретельно вчився і швидко опанував магію майстра Орека.

— Ти будеш могутнім чаклуном, мій хлопчику,— якось сказав майстер,— першим після мене, якщо тобі пощастить вибратися звідси...

І ось настав день, коли майстер Орек зібрав своїх вихованців у великій залі, щоб попрощатися. Він провів крейдою лінію через залу і наказав усім стати за нею так, щоб права нога торкалася наміченої межі. День видався погожий — такий, як тоді, коли Джемі уперше прийшов до замку. Сонячне проміння заливало кімнату, вимальовуючи позаду майстра Орека та його учнів тіні на підлозі.

— От і все, хлопчики,— сказав майстер Орек. — Я навчив вас усьому, що вмію сам. Більшість із вас стали непоганими чаклунами. У мене зберігаються підписані вами зобов'язання. Ви знаєте, для чого їх підписували. Ось я тримаю маленький гонг, коли ударю в нього, мерщій біжіть до дверей, щоб якнайшвидше вибратися на подвір'я. Якби я був жадібний чи облудний, я зміг би майже усіх вас примусити працювати на себе. Але, як і записано в угоді, я претендую лише на того учня, котрий останнім залишить залу...

Майстер ударив у гонг. Хлопці кинулися до дверей, виборюючи собі свободу. Тільки Джемі нітрохи не квапився, начеб у нього був ще цілий день попереду. Поруч стояв майстер Орек. На обличчі у нього заграла зловісна посмішка,— ось він уже простягнув руки, щоб схопити Джемі за плечі.

— Прибери руки геть! — сказав Джемі.

— Прибрати руки?! — перепитав Орек. — Чи ж тобі говорити про це тепер? Хіба не ти розписався на пергаменті? І залишаєш ти мене останнім — отже, належиш мені. Назавжди! — додав майстер Орек, тоненько хихикнувши.

— Придивися краще — не я залишаю тебе останнім.

— Не ти? — сторопів злий чаклун. — А хто ж, дозволь запитати?

— Поглянь на підлогу,— сказав Джемі, наближаючись до дверей, — і ти побачиш, що за мною ще хтось іде...

— Я нікого не бачу,— сказав майстер Орек.

— А моя тінь? Хіба ти не бачиш її? Саме той хлопець,— Джемі показав на тінь,— і належить тобі. Розпоряджайся ним, як заманеться. Бажаю тобі хорошого настрою, майстре Ореку, і уклінно дякую за науку.

Залишивши свою тінь у залі, Джемі вийшов на подвір'я та й пішов собі долиною, залитою щедрим сонцем.

Майстер Орек нахилився і підібрав тінь, що раптом злилася з ним. «От тобі й Джемі Кармішель,— зітхнув чаклун. — Перехитрив мене. Коли він виросте, буде могутнім добрим чарівником».

І Джемі став добрим чарівником. Слава про його діла пішла поміж людей. Хворих він зціляв від важких недуг, завжди давав мудрі поради лише на добро, ніколи не робив зла. Добрий майстер Кармішель, Людина без тіні,— так стали його називати.

Літературний запис Рут МЕННІНГ-САНДЕРС

Переклала з англійської Л. ВАСИЛЬЧУК

Малюнки О. КАСЬЯНЕНКО

Олександр МАТІЙКО

З ЧОГО ХЛІБ І З ЧОГО КАША

Вітер полечком літає,
вітер полечка питає:
— Що у тебе тут росте
золотисто-золоте?

Полечко відповіда:
— Та уже ж не лобода...
Сила наша, слава наша —
все, із чого хліб та каша.

Ось — озима пшениця,
ось — пшениця-яриця,
далі — жито, зерном налито,
поруч — просо, хоче в покоси.
Он ячмінь-колосій,
там — овес-рясносій.

НУ А ВАМ ЗАГАДКА НАША:
З ЧОГО ХЛІБ, А З ЧОГО — КАША?

Малюнок В. ПОСОХОВА

8

І от знову перед ними непривітна, похмура Кам'яна Пустеля. Повсюди громадиться химерне каміння, схоже на живих істот.

— Ще трохи, і залишилися б ви всі навіки у цій пустелі, — сказав грайлик. — Адже сон, який навіює Ледарило, не простий, а чарівний. Мертвий сон. Після трьох тижнів такого сну той, хто спить, обертається на каміння. Оце все ті, кого приспав Ледарило...

Глянули Кося, Хрюша і Колько на заснованих сірим павутинням мертвих кам'яних істот і аж похололи. Яка ж то небезпека на них чатувала! Швидше, швидше з цієї страшної пустелі!..

Аж от нарешті палац Ледарила.

У коридорі павутиння літає — Вовчик і Рудик дев'яносто сьомий тайм футбольного матчу на першість палацу грають. Рахунок: триста тридцять — двісті шістдесят дев'ять на користь Вовчика.

І тут раптом — хлоппп!.. Темно стало. Хоч в око стрель.

— Ха! Ха! Ха!... — луною прокотилося по палацу. — Думали обдурити мене — Дурандаса!.. Тепер з палацу не вийдете і світу білого не побачите! Навіть «Горигори ясно!» вам не допоможе. Бо за казковими правилами не можна повторюватися, не можна двічі в одну й ту саму гру грати! От! А темряви усі бояться. І ви не витримаєте. І підкоритеся мені... Ха! Ха! Ха!..

У скрутне становище потрапили наші герої. Що й казати!

— Та як би не залякував вас Ледарило, не підписуйте жодних казкових угод і не давайте чарівних клятв,— попередив грайлик. — Бо тоді вже нічого не допоможе.

— Ми то не будемо, — мовив Кося. — А от інші... Вони ж десь там, вони ж не знають.

— Треба їх якось попередити,— запропонував Колько.

— Молодці,— сказав грайлик.— Добре, що про інших турбуєтесь. А попередимо так — граємо у «Гуси»!

Закінчення. Початок дивись у «Барвінку» №№ 3—6 за 1981 рік

— Граємо у «Гуси»! — підхопили Кося, Колько, Хрюша, Вовчик та Рудик.

— Гуси-гуси! — загукав грайлик.

— Га-га-га! — почулося з різних кінців палацу.

— Вас пастух оберіга! — загукав грайлик. — Гей, мерщій усі сюди, щоб не трапилось біди! Вовк за горою.

Затупало-загупало у темряві, наближаючись.

Тоді грайлик заспівав:

Всі зібралися до хати,
Можемо тепер співати.
Га-га-га! Га-га-га!
Не злякались ворога!

І всі підхопили пісню. Співаючи, побралися в темряві за лапи й почали підтанцьовувати. Спершу потроху, потроху, а тоді розтанцювалися так, що аж виляски пішли.

І так їм стало весело, такий їх розібрав сміх, що вони аж захлиналися.

І не страшні тепер були ані темрява, ані Павутинія, ані сам Ледарило Дурандас...

І раптом... Кррррекккк!..

Щось тріснуло, блиснуло, захиталося і...

Розплющив Кося очі, дивиться — лежать вони у лісі, під дубом край галявини, неподалік від школи.

Дивляться — а з-під торішнього листя лісовичок Боровичок визирає, усміхається.

— Ой, здрастуйте! Так це ми додому повернулися?!.. Як же... як же це сталося? — радісно Кося до нього.

— «Як-як»!.. Дуже просто. Маленькими ви зробилися, тому що плакали. А щоб стати великими, треба було сміятися. Сміх врятував вас, допоміг назад із Павутинії повернутися, чарів Ледарила позбутися, вірус-ледачирус вигнати.

— Ой, а де ж це грайлик? — стрепенувся Кося.

— «Де-де»!.. Там. Маленьким лишився.

І тут Кося раптом згадав, як зітхнув тоді грайлик, коли вони залишали палац Хропулії. І зрозумів зараз Кося, чого то він зітхнув. Грайлик знав, що вони вже збільшуються і скоро знову стануть великими. А він залишиться маленьким.

І йому сумно було розлучатися, бо він подружився з ними. Грався, як з рівними. А тепер знову вони його не бачитимуть ніколи.

А від школи вже бігли, помітивши їх, — першою керівничка Росомаха Ягуарівна, за нею директор Бурмило Михайлович, а за ними усі вчителі.

— Знайшлися! Знайшлися! Знайшлися! — радісно заголосили вчителі з самим директором на чолі. І кинулися обіймати їх.

— Ну, де ж це ви були, хорти б вас узяли, — забувши про педагогіку, вигукнув нарешті крізь сльози Бурмило Михайлович Ведмідь.

І тоді виступили наперед відмінники Михайлик Ведмеденко і Раїска Мняу (вчителі завжди чогось більше вірять, коли виступають відмінники) і коротко розказали про всі їхні пригоди.

Витираючи сльози, директор Бурмило Михайлович Ведмідь сказав:

— Ну, добре, відпочивайте, дорогі наші знайди, гуляйте, сил набирайтесь. Оголошую канікули на три дні!

Але тут звірята подивилися один на одного, очі опустили і тихо сказали:

— Ми хочемо до школи...

Бо справді, коли вони побачили вчителів, то раптом зрозуміли, як же вони скучили за школою.

І того ж таки дня відновилися уроки.

Так старанно, так сумлінно взялися за навчання, що вчителі тільки лапами розводили. Дивина та й годі!

Невтямки було вчителям, що може в декого з учнів у глибині душі й ворушилася думка: «А Ледарило ж Дурандас лишився там, у своїй Павутинії і, либонь, знову не спить, вийшов полювати, причаївся десь і чекає на ледарів. Краще подалі від нього!»

І така була тиша на уроках, така тиша, що аж чути, як десь за вікнами дзижчить у небі комар.

Але, як тільки кликав дзвоник на перерву, такий одразу вибухав галас і сміх, що хиталися стіни.

З таким запалом, з таким захопленням гралися вони на подвір'ї, бігаючи у квача, стрибаючи у чехарду, ганяючи у футбол!

І не бачили, що шкільним подвір'ям, маленький, невидимий нікому, бігав грайлик Трататоля Сміюнець. І весело сміявся, і грався, і радів разом з усіма.

Малюнки О. МІХНУШОВА

ЗЕРНЯТКО ДО ЗЕРНЯТКА

По всій країні проходить операція «Зернятко». Нові й нові піонерські загони, жовтенятські групи включаються в неї. Діти збирають колоски, розрівнюють дороги, щоб на вибоїнах не висипалося зерно, підбирають його на узбіччях. Здавалось би, це дрібниці. Але в масштабах країни — значні втрати. Саме їм і виставляють піонери та жовтенята заслін. «Зернятко до зернятка — буде паляниця!» — такий девіз учасників операції.

ПЕРЕВІРТЕ ТАКІ ПРИКМЕТИ:

— Павук завзято плете сіті — на ясну погоду, заховався в куток — на вітер.

— Бджоли зранку вилітають по взяток — на погожий день.

— Жаба вдень кумкає — дощ кличе.

ДЛЯ НАЙДОПИТЛИВІШИХ

— Хто будує собі хатинку з повітря?

(водяний павук сріблянка)

— Який звір ласий до малини?

(ведмідь)

— Чиї пташенята сичать із дупла, як змії?

(крутиголовка)

СИДІВ НА ТРАВИНЦІ КОНИК

Нумо присядемо в траві, поруч із зеленим стрибунцем. Відразу світ видасться якимось новим, незвичайним. Трава височенна, запахуща, мурахи заклопотано метушаться. І ще безліч комах повзає, бігає, літає. Ось одна з них. Як називається цей жук? Чим живиться? А що їсть його лялечка? Корисна вона чи шкідлива?

ЗРОБИ САМ

ЗАЄЦЬ. Для тулуба візьми соснову шишку, для голови — жолудь. З'єднай їх паличкою. Зроби в жолуді дві невеличкі щілини і встав туди вуха — крилатки ясена чи клена. Заєць готовий.

Дмитро ПАДРА

КОСАРІ

Поклепав татусь мій косу,
Легко кинув на плече.
Ми пішли будити роси,
Поки сонце не пече.
А як висохне травичка,
Сіно буде у дворі.
Молока внесе сестричка,
Скаже: «Пийте, косарі!»

ХТО ДУЖЧИЙ?

Капає Вода на величезний гранітний Камінь, і точиться між ними давня суперечка — хто від кого дужчий та потрібніший.

— Мої потоки дерево з корінням вивертають, цілі будинки зносять!

— Що ж тут доброго? Чим же тут хвалитися! — заперечив Камінь. — От із мене будують будинки, прокладають дороги. Люди мене дужче люблять!

— Таке скажеш! Я он лопаті в турбінах кручу, — рясніше закапала Вода. — Я людям електрику даю!

— А ми, камені, можемо змусити річку змінити русло! Отже, ми — дужчі!

— Не завжди в міцності — сила. Без мене не може жити жодна рослина, жодна тварина, людина. Я входжу до складу кожної їхньої клітини!

— А що б робила людина без мене та інших корисних копалин: мармуру, кварциту...

— Найкорисніша з копалин це я — Вода!

— Ха! Ха! Яка ж ти копалина? Тебе ж усюди повно!

— Мені дуже шкода, але ти помиляєшся, як, між іншим, багато хто. Є місця, де мене зовсім немає або дуже мало. Ось там мене цінують по-справжньому. Якщо хочеш знати — дорожче від золота!

— Ой! Задавака! Не вірю!

Вода ж знай своєї веде: кап, кап, кап...

— Уже скільки років ти на мене свій гнів виливаєш, а мені хоч би що, — хотів було закінчити суперечку Камінь.

— Справді? А поглянь на своє тім'ячко, — спокійно мовила Вода.

— Подумаєш, — спробував приховати тривогу Камінь-валун. — Тріщинка зовсім малесенька...

Минали роки, десятиліття. Вода капала, а розколина поволеньки, але невідступно росла.

— Тобі ще не обридло це надокучливе заняття, — знов обурився Камінь.

— Аніскілечки! Коли не подобається — відсунься! Чого ж застиг на місці? Ти ж такий сильний та дужий!

— Я не вмію, — відповів Камінь. — Моя справа — стояти на своєму!

— То й стій собі! Хоча, зізнатися, це така нудота. Я от не можу без руху!

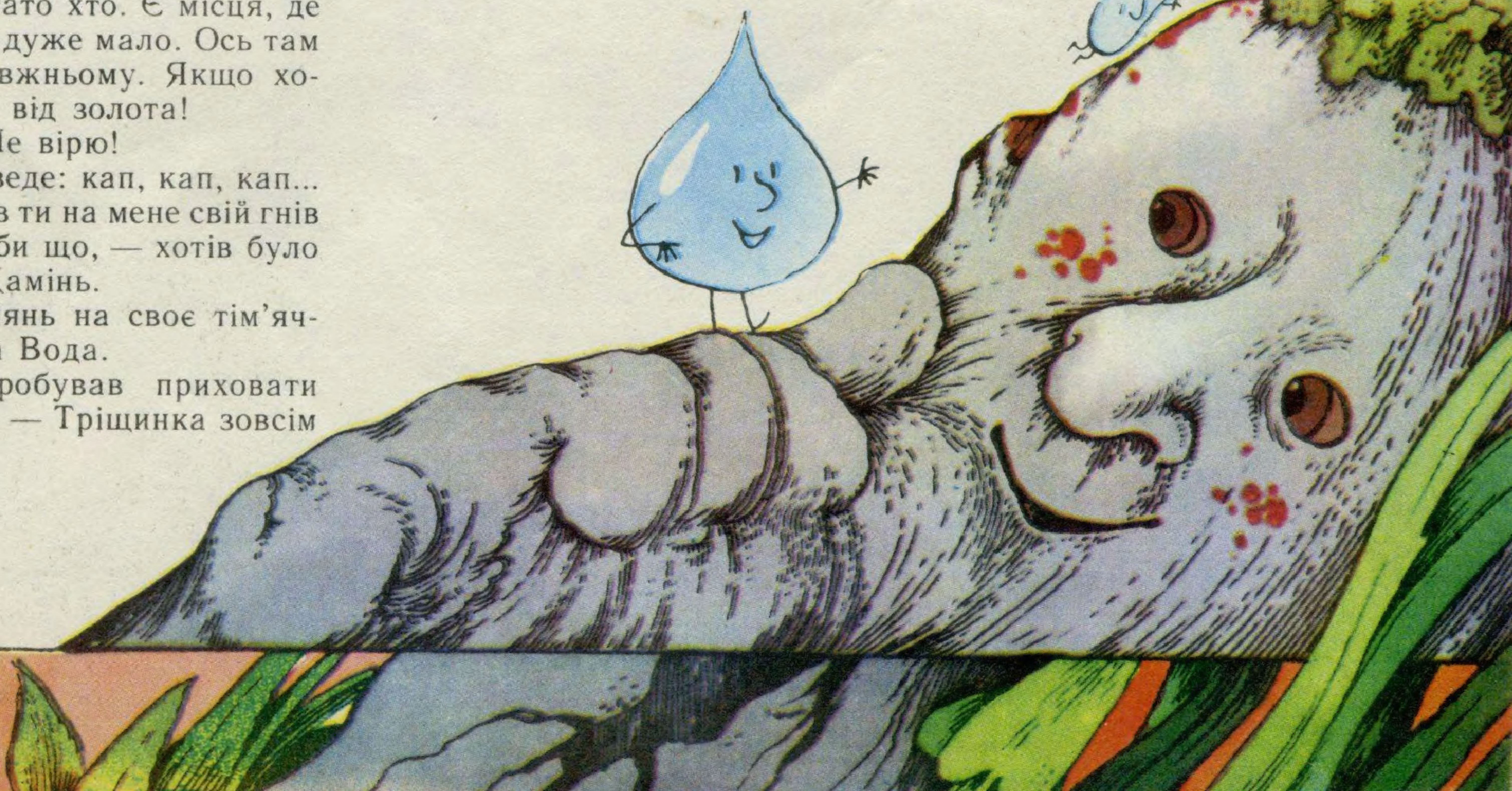
...Одного разу мала тріщинка перетворилась на тріщину і валун розколовся надвоє... На одну з половинок, як і раніше, капала Вода. Виходить, вона дужча. А чому?

ДІЗНАЙСЯ І НАПИШИ

Придивись до найближчого яру чи річки і ти впевнишся, яка руйнівна сила води. Але ж ту силу можна приборкати і змусити працювати на людину. Яким чином?

Чого на нашій планеті більше: суходолу чи води? Яке прісноводне озеро найбільше в світі?

Малюнок О. МІХНУШОВА

Роберт БАБЛОЯН

ВИПАДОК В АВТОБУСІ

До автобуса зайшов контролер. Першокласник Вазген, що примостився на задньому сидінні, помітив його і враз почервонів, засовався на місці.

Літня жінка, яка щойно зайшла, бачачи, як занепокоївся хлопчик, дала кондукторові гроші й сказала:

— Будь ласка, два!

Вона підсіла коло Вазгена й розгорнула газету. Коли до неї підступив контролер, жінка мовчки показала квитки і продовжувала читати.

На зупинці «ШКОЛА» Вазген швидко підхопився, але враз передумав і сів на місце. Так вони і їхали до кінцевої зупинки.

За всю дорогу сусіди-пасажири не обмовились і словом одне до одного. Та коли на кінцевій зупинці жінка зійшла з автобуса, Вазген наздогнав її на вулиці.

— Тітонько... тітонько... візьміть. Дякую... Я більше ніколи так не буду, — мовив він і розтулив жменю. На його долоні лежав вологий мідний п'ятак.

Сергій ПОГОРІЛОВСЬКИЙ

КАЖУТЬ

Кажуть люди, ніби є
Дівчинка-бабуля,
Котра вранці чай жує,
Потім п'є цибулю.
Хтозна-де вона блука
В ближньому провулку,
Носить рибу до ставка,
У пекарню — булку.
По землі пливе скік-скік,
Шилом сіно косить
І щоденно раз на рік
В ситі воду носить.
Ще й співає, як засне,
Щоб усі почули:
«Жаль, як жаль — нема мене,
Дівчинки-бабулі!»

Переклав з російської
І. СІЧОВИК

Малюнок А. ВАСИЛЕНКА

Тетяна ВОЛГІНА

ДБАЙЛИВИЙ ХЛОПЧИК

— Чого це ти лазиш
До мене в садок? —
Сварився на хлопця
Суворий дідок.
— Дідусю, не гнівайтесь,—
Хлопчик озвався, —
Про ваше добро
Я лише клопотався:
Он, бачите, з гілочки
Персик злетів,
Його почепить
Я на місце хотів!..

БУЛА ТАКА РОЗМОВА

***

— Подумай, Петер, яка відмінність між блискавкою та електрикою?
— Блискавка світить на дурничку, а за електрику треба платити.

(З німецького гумору)

***

— Весно, скажи нам, де Наполеон одержав першу поразку?
— На 105 сторінці, вчителю.

(З македонського гумору)

ДЕСЯТЬ ЯБЛУК

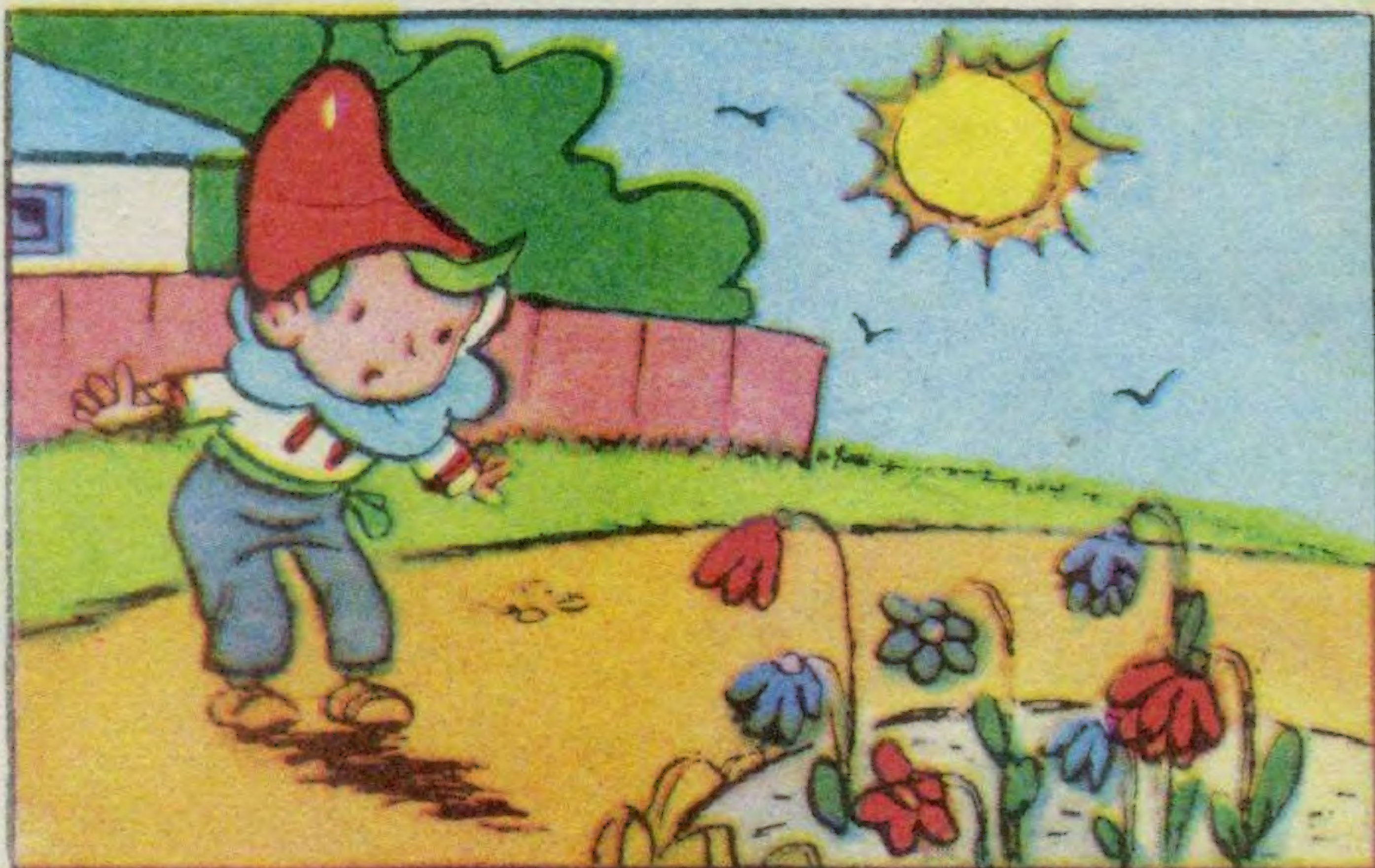
Як поділити десять яблук між десятьма людьми так, щоб кожен отримав по яблуку, а одне щоб залишилося в мисці?

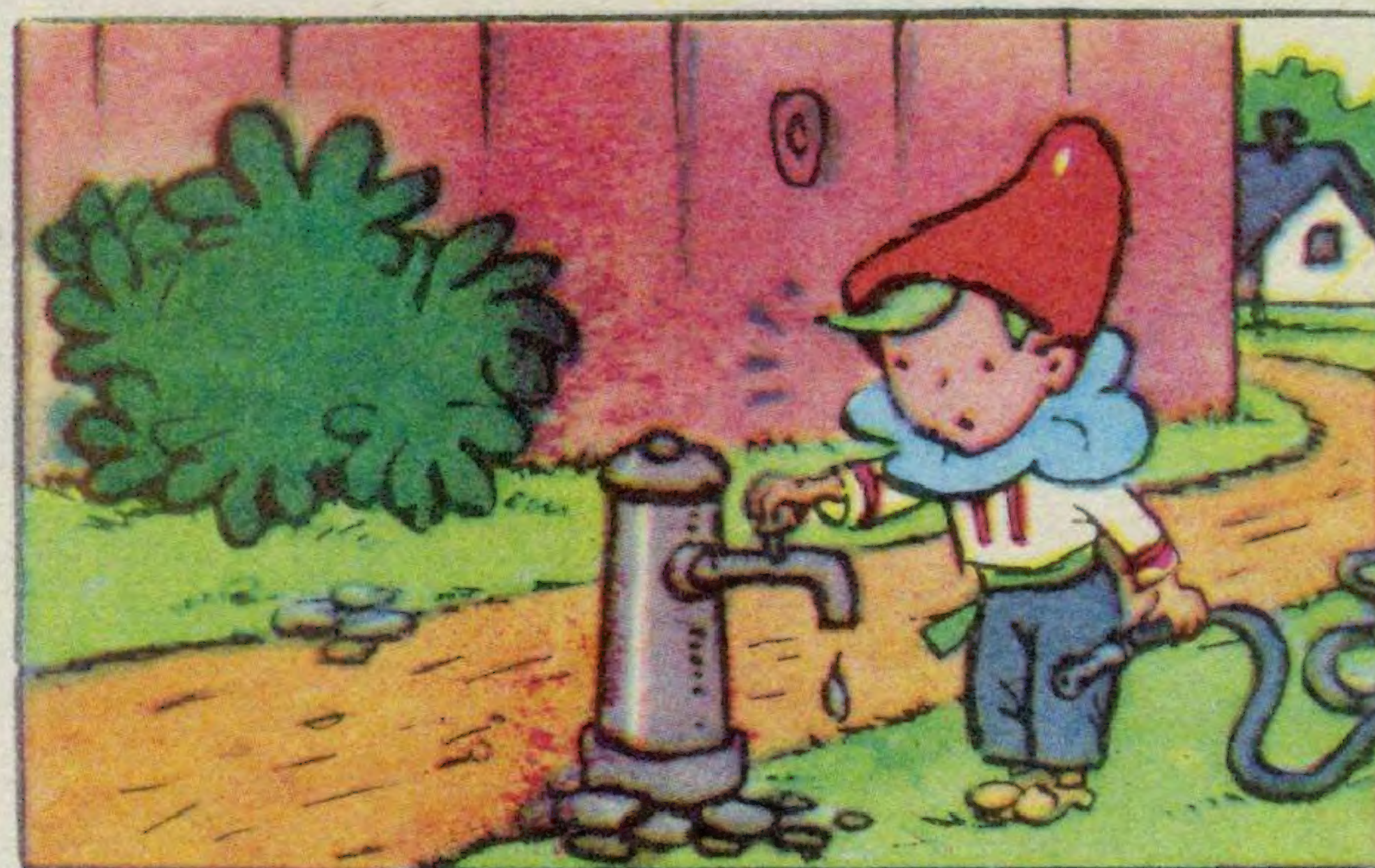
Записав Петро ПОЙДА

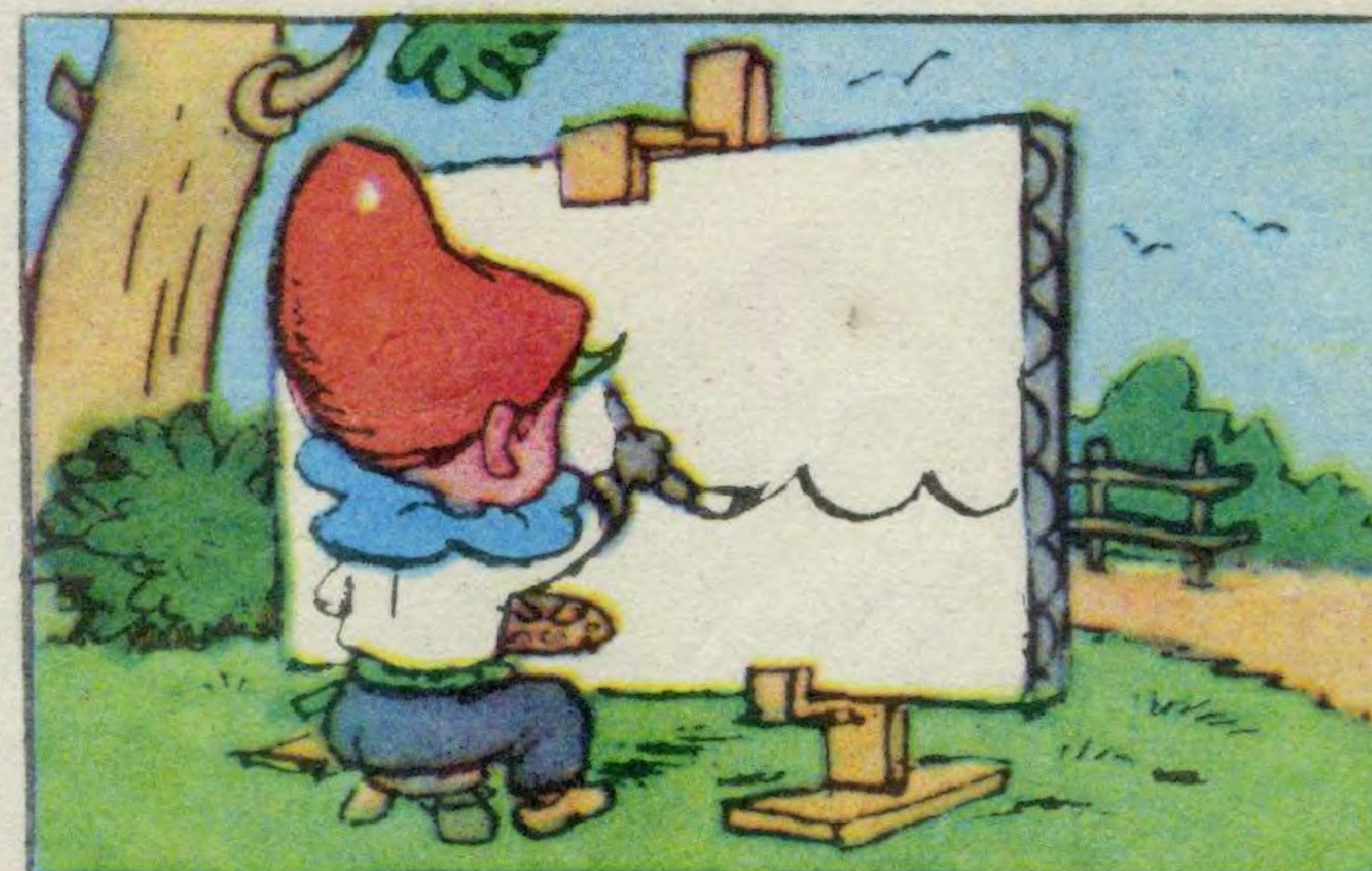
ПРИГОДИ БАРВІНКА

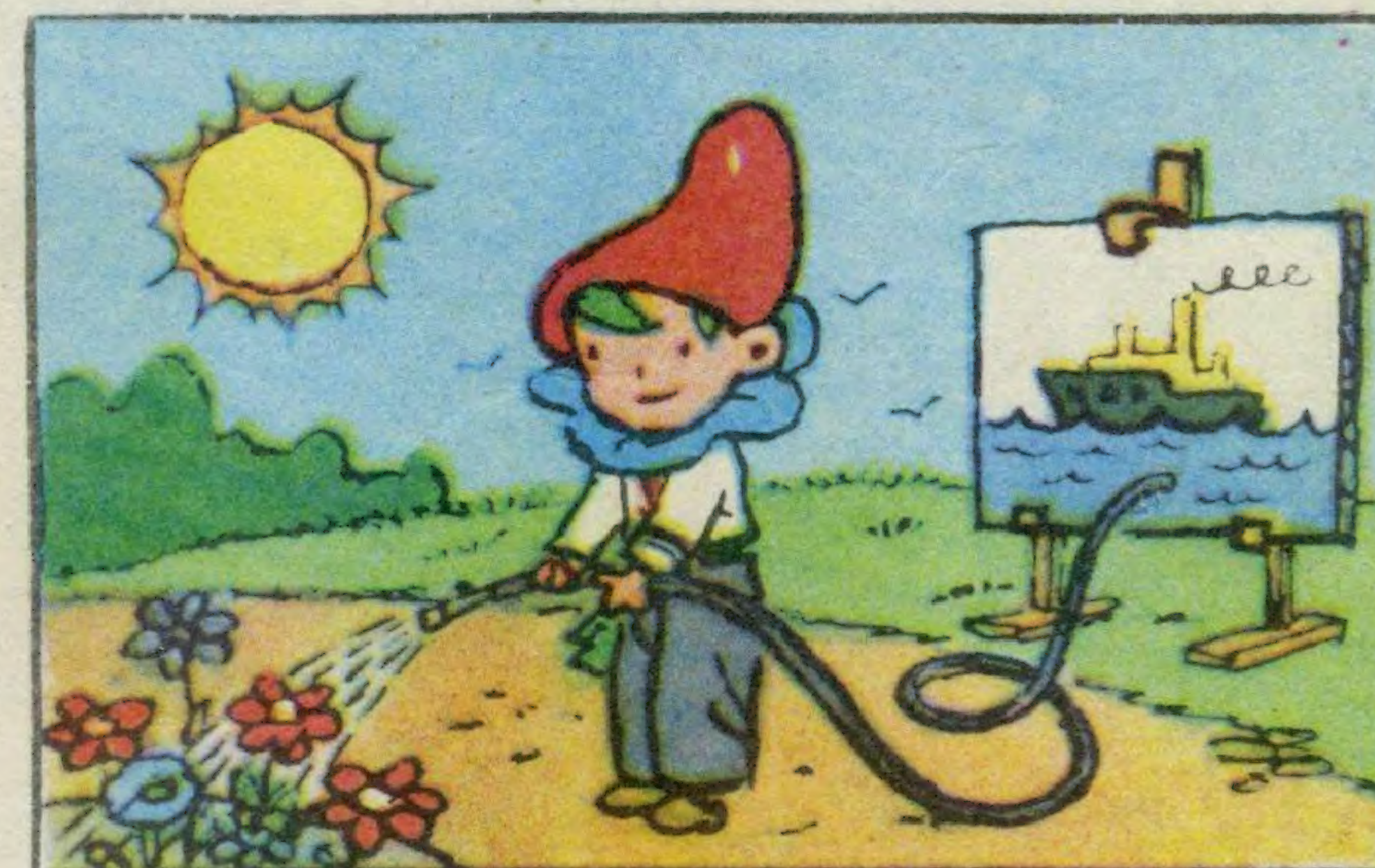
ВИПУСК № 4

Художник Г. РІЗНИК

ІНДЕКС 74022 ЦІНА 15 КОП.

ЖОВТЕНЯТСЬКА ЗІРОЧКА

Слова Володимира ОРЛОВА

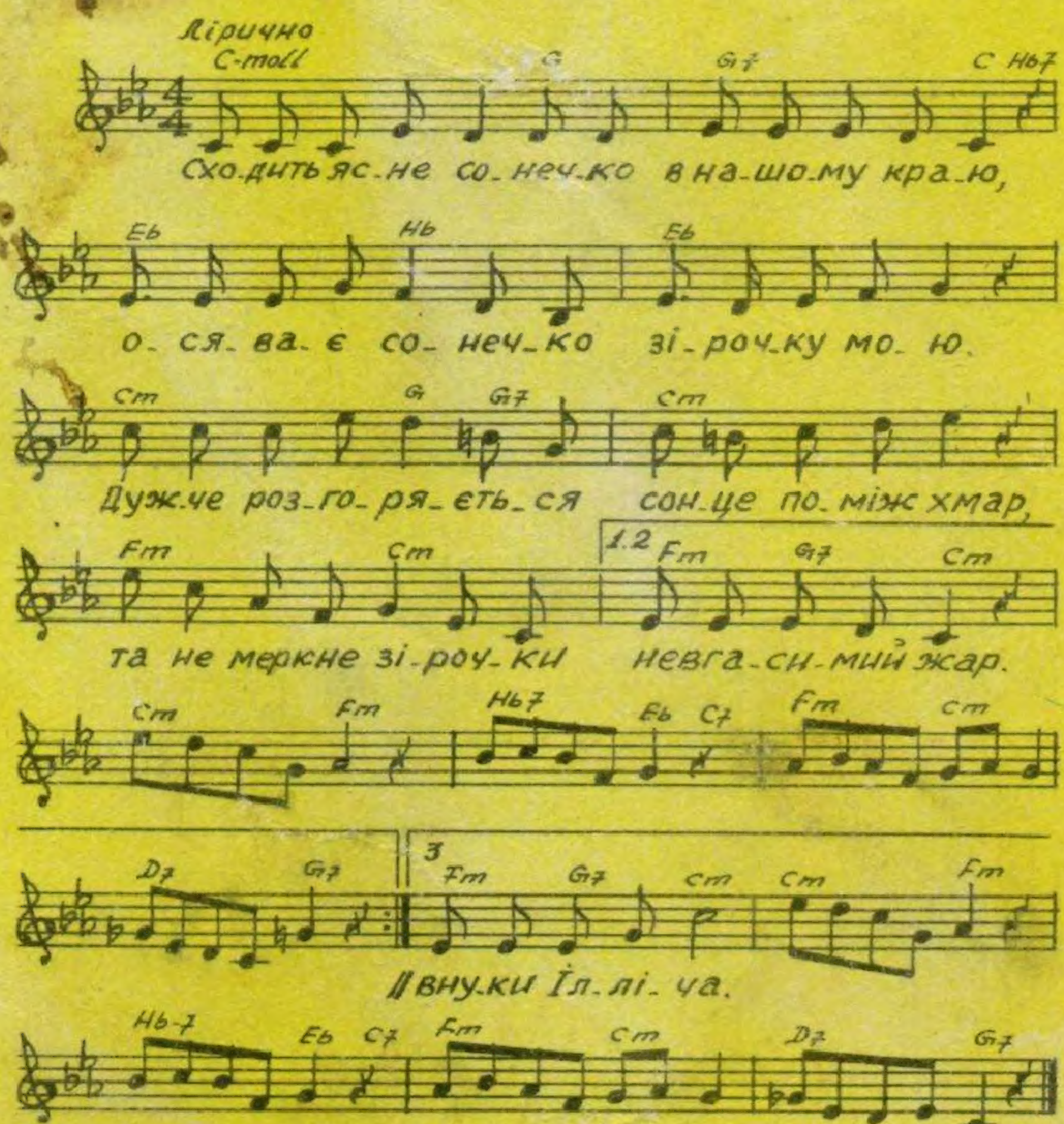
Музика Олександра ОРЛОВА

Сходить ясне сонечко
В нашому краю,
Осяває сонечко
Зірочку мою.
Дужче розгоряється
Сонце поміж хмар,
Та не меркне зірочки
Невгасимий жар.

Зірочкою світлою
Дуже я горджусь.
З нею в синій темряві
Я не заблуджусь.
Не згасити зірочку
Грозам і вітрам, —
Це зорі кремлівської
Меншенька сестра.

Скільки сяйва в зірочці,
Скільки в ній тепла, —
Це вогню жовтневого
Часточка мала.
Рідний край мій радісно
Сонечко стріча.
Носять світлу зірочку
Внуки Ілліча.

Переклав з російської
О. ПАРХОМЕНКО

Журнал видається українською та російською мовами. Засновано в 1928 році. Виходить раз на місяць. Рукописи не повертаються.

Здано до набору 12.05.81. Підписано до друку 01.06.81. Формат видання 60 × 90/8. Офсетний друк. Умовн. друк. арк. 3. Обліково-видавн. арк. 3,68. Тираж 420 000. Зам. 02133. Ціна 15 коп.

Адреса редакції: 252119, Київ-119, вул. Пархоменка, 38-42. Тел. 41-04-55.
Ордена «Знак Пошани» видавництво ЦК ЛКСМУ «Молодь», м. Київ.
Ордена Леніна комбінат друку видавництва «Радянська Україна», 252047, Київ-47, Брест-Литовський проспект, 94.

«Барвинок», журнал ЦК ЛКСМУ и Республиканского Совета Всесоюзной пионерской организации имени В. И. Ленина для школьников младших классов (на украинском языке).
Журнал издаётся на украинском и русском языках. Основан в 1928 году. Выходит ежемесячно.

Адрес редакции: 252119, Киев-119, ул. Пархоменко, 38-42. Тел. 41-04-55.
Ордена «Знак Почёта» издательство ЦК ЛКСМУ «Молодь», г. Киев.
Ордена Ленина комбинат печати издательства «Радянська Україна», 252047, Киев-47, Брест-Литовский проспект, 94.

Текст набрано з застосуванням вітчизняного фотонабірного комплексу «Каскад».